

Luther berichtet in einem Brief an Kurfürst Friedrich den Weisen über den Beginn des Verhörs vor dem päpstlichen Legaten Cajetan am 12. Oktober 1518 in Augsburg.

Obtuli me prostratum¹ ante pedes Reverendissimi Domini Legati et omni reverentia petivi veniam, si quid temere vel dixisse vel egisse, esseque me paratissimum doceri et duci (sicut et hodie sentio) in saniorem sententiam.

5 Hic me Reverendissimus Dominus Legatus paterne et clementissime suscepit. Statim tria mihi facienda proposuit, de mandato² Sanctissimi Domini nostri Papae Leonis X., sicut aiebat (nam mihi exemplar brevis³ petenti denegabat).

Primum, ut erratus⁴ meos revocarem.

10 Secundo, ut promitterem me in futurum abstinere ab iisdem.

Tertio, ut ab omnibus quoque aliis abstinerem, quibus perturbari possit ecclesia.

Ad primum petivi, ut monstraret mihi, in quo nam erravisse. Mox id obiecit, quod conclusione 7. inter declarandum⁵ dixeram: Oportere eum, qui ad sacramentum accedit, credere se consecuturum gratiam sacramenti. Hanc enim doctrinam esse contra sacram Scripturam et rectam ecclesiae doctrinam voluit. Ego vero constanter dixi, in eo puncto me non esse cessurum. Sic neque hodie neque in aeternum sum cessurus. Tunc ipse: "Velis, nolis, hodie oportebit te revocare, alioqui⁶ vel⁷ propter hoc punctum omnia tua dicta damnabo."

1. obtuli me prostratum ich warf mich zu Boden 2. de manato auf Befehl
 3. breve, is n Schreiben (des Papstes) 4. erratus, us m Irrtum
 5. conclusione 7. inter declarandum in der Erläuterung zur 7. These
 6. alioqui sonst 7. vel besonders

Augustana-Hochschule

Lateinische Sprachprüfung am 22. 7. 1993

In seiner "Erziehung des christlichen Fürsten" fordert Erasmus den "Princeps Christianus" zu besonderer Zurückhaltung für den Fall auf, daß über Krieg und Frieden entschieden werden muß:

- Bonus Princeps numquam omnino bellum suscipiet, nisi cum¹⁾
- temptatis omnibus - nulla ratione vitari potuit. Hoc animo si
fuerimus, vix umquam exsistet inter ullos bellum. Denique si
vitari non potest res tam pestilens, tum proxima cura fuerit
5 Principis, ut quam minimo suorum malo, quam minimo Christiani
sanguinis impendio geratur et quam celerrime finiatur.
- Primum illud expendat Princeps vere Christianus, quantum intersit
inter hominem paci ac benevolentiae natum et feras praedationi
belloque natas; ad haec²⁾, quantum intersit inter hominem et
10 hominem Christianum. Deinde contempletur, quam expetenda,
quam honesta quamque salutifera pax sit; e diverso³⁾, quam cala-
mitosa simul et scelerata res bellum sit quantumque malorum
omnium agmen⁴⁾ secum trahat, etiam si iustissimum sit - si quod
omnino bellum "iustum" vocari debet.
- 15 Nihil bono Principi carius est, quam ut sui optime se habeant. At
quae maior aut praesentior morum pernicies quam bellum? Nihil
Princeps magis optat, quam ut suos incolumes ac rebus
florenteis⁵⁾ videat. At dum bellare discit, iuventutem tot periculis
obicere cogitur; et una saepe hora tot orphanos⁶⁾, tot viduas⁷⁾,
20 tot infelices reddit⁸⁾.

Angaben:

1) nisi cum	- außer wenn
2) ad haec	- ferner
3) e diverso	- und im Gegenteil
4) agmen, inis n.	- Haufe
5) rebus florenteis	- in blühenden Verhältnissen
6) orphanus	- Waise
7) vidua	- Witwe
8) reddere	- hier: machen (zu)

Augustana-Hochschule

Lateinische Sprachprüfung am 17. 2. 1994

Wiederholt äußert sich Seneca in seinen Werken zu der ausgeprägten Reiselust seiner Zeit, indem er das Reisen (peregrinatio/peregrinari) vom philosophischen Standpunkt aus kritisch hinterfragt:

Peregrinatio notitiam dabit gentium, novas tibi montium formas ostendet, invisitata spatia camporum¹⁾ et irriguas²⁾ perennibus aquis valles: ceterum te neque meliorem faciet neque saniorem. Inter studia versandum est et inter auctores sapientiae, ut quaesita³⁾ discamus, nondum inventa iam quaeramus^{3).}

Sic animus eximitur ex miserrima servitute et in libertatem adseritur^{4).} Quamdiu quidem nescieris, quid fugiendum, quid petendum, quid necessarium, quid supervacuum, quid iustum, quid non, quid honestum sit, non erit hoc peregrinari, sed errare.

Nullam tibi opem feret iste discursus^{5):} peregrinaris enim cum affectibus tuis, et mala te tua sequuntur. Itaque ubique te premunt et paribus incommodis urunt. Medicina aegro, non regio⁶⁾ quaerenda³⁾ est.

Fredit aliquis crus aut extorsit⁷⁾ articulum: non vehiculum navemque concendit, sed advocat medicum, ut fracta pars vinciatur⁸⁾, ut luxata in locum reponatur. Quid ergo? Animum tot locis fractum et extorsum⁷⁾ credis locorum mutatione posse sanari? Maius est istud malum, quam ut gestatione curetur.

Nullum est, mihi crede, iter, quod te extra cupiditates, extra iras, extra metus sistat. Tamdiu ista urgebunt mala macerabuntque⁹⁾ te per terras ac maria vagantem, quamdiu malorum gestaveris causas.

-
1. spatum camporum	- Landschaft
2. irriguus, a, um	- bewässert, durchströmt
3. quaerere	- in Z. 4/5: erforschen; in Z. 13: erstreben
4. in libertatem adserere	- in Freiheit setzen
5. discursus, us m.	- hier: das Hin- und Herreisen
6. regio, ionis f.	- hier: Ortswechsel
7. extorquere	- ausrenken
8. vincire	- hier: schienen
9. macerare	- quälen

Lateinische Sprachprüfung

Melanchthon beschreibt rückblickend Luthers Lehrtätigkeit nach der Promotion zum Doktor der Theologie.

Postea enarrare epistolam ad Romanos coepit, deinde Psalmos. Haec scripta sic illustravit, ut post longam et obscuram noctem novae doctrinae lux oriri videretur, omnium piorum et prudentium iudicio. Hic monstravit Legis et Evangelii discrimen, hic refutavit errorem, qui tunc in scholis 5 "et concionibus¹ regnabat, qui docet mereri homines remissionem peccatorum propriis operibus, et homines coram Deo iustos esse disciplina, ut Pharisaei docuerunt. Revocavit igitur Lutherus hominum mentes ad filium Dei, et, ut Baptista², monstravit agnum Dei, qui tulit peccata nostra, ostendit gratis propter filium Dei remitti peccata, et oportere id beneficium fide 10 accipi. Illustravit etiam ceteras partes doctrinae Ecclesiasticae.

Haec exordia rerum optimarum ei magnam autoritatem circumdederunt, praesertim cum mores congruerent cum oratione docentis videreturque oratio non in labris³ nasci, sed in pectore. Haec vitae admiratio magnas effecit inclinationes⁴ in animis auditorum. Quare postea, cum quosdam receptos ritus 15 mutaret, honesti viri, qui eum noverant, minus vehementer adversati sunt, eique propter autoritatem, quam et rerum bonarum illustratione et sanctitate morum antea pepererat⁵, in iis sententiis adsenserunt, quibus magno cum dolore videbant orbem terrarum distrahi.

-
1. concio, onis f Predigt
 2. Baptista Johannes der Täufer
 3. labrum, i n Lippe
 4. inclinatio, onis f Zuneigung
 5. pario sich verschaffen

Lateinische Sprachprüfung

Laktanz schreibt über Gerechtigkeit und Ungerechtigkeit folgendes:

Tenenda est nobis iustitiae via, quae dicit ad vitam.

Primum autem iustitiae officium est, Deum agnoscere ut parentem, eumque metuere ut dominum, diligere ut patrem. Is est enim, qui nos vitali spiritu animavit, qui nos alit, qui nos salvos facit.

5 Habet in nos non modo ut pater, sed etiam ut dominus licentiam verberandi, et vitae ac necis potestatem; unde illi ab homine duplex honos, id est, amor cum timore debetur.

Secundum iustitiae officium est, hominem agnoscere velut fratrem.

Si enim nos idem Deus fecit et universos ad iustitiam vitamque 10 aeternam pari condicione generavit, fraterna utique necessitudine¹ cohaeremus; quam qui non agnoscit, iniustus est.

Sed origo huius mali, quo societas inter se hominum, quo necessitudinis¹ vinculum dissolutum est, ab ignoratione veri Dei nascitur.

Qui enim fontem illum benignitatis ignorat, bonus esse nullo 15 pacto² potest. Inde est, quod³ ex eo tempore, quo dii multi consecrari ab hominibus colique coeperunt, fugata est, sicut poetae aiunt,⁴ iustitia. Sic diremptum est omne foedus, dirempta⁴ est societas iuris humani.

1. necessitudo, inis f Verwandtschaft

2. nullo pacto keinesfalls

3. Inde est, quod Daraus erkärt es sich, daß

4. dirimere zerreißen

Augustana-Hochschule

Lateinische Sprachprüfung am 20. 7. 1995

In einem seiner Briefe hat Seneca Lucilius dazu aufgefordert, die Masse zu meiden (*turbam vitare*), weil sie vom Wesentlichen ablenke. Doch steht dies nicht im Widerspruch zu der stoischen Lehre, man solle ein Leben der Tat führen und seinen Mitmenschen von Nutzen sein? - Auf diese Einwände des Lucilius antwortet Seneca:

In hoc me recondidi et fores clausi, ut prodesse pluribus possem.
Nullus mihi per otium dies exit.

Secessi non tantum ab hominibus, sed a meis rebus: posterorum¹
negotium ago. Illis aliqua, quae possint prodesse, conscribo: salutares
5 admonitiones, velut medicamentorum utilium compositiones, litteris
mando. Illas esse efficaces in meis ulceribus² expertus sum, quae
etiamsi persanata non sunt, serpere³ desierunt.

Rectum iter, quod sero cognovi et lassus errando, aliis monstruo.
Clamo: "Vitate, quaecumque vulgo placent, quae casus attribuit!
10 Ad omne fortuitum bonum suspiciosi pavidique subsistite⁴! Hanc
sanam et salubrem formam vitae tenete, ut corpori tantum
indulgeatis⁵, quantum bonae valetudini satis est! Cogitate nihil
praeter animum esse mirabile!"

Si haec mecum, si haec cum posteris¹ loquor, non videor tibi plus
15 prodesse quam cum ad vadimonium⁶ advocatus descenderem? Mihi
crede: qui nihil agere videntur, maiora agunt, humana divinaque simul
tractant.

Sed iam finis faciendus est et aliquid, ut institui, pro hac epistula
deponendum⁷. Id non de meo fiet: adhuc⁸ Epicurum compilamus⁹
20 cuius hanc vocem hodierno die legi: "Philosophiae servias oportet, ut
tibi contingat vera libertas."

1. posteri, orum

- die Nachwelt, spätere Generationen

2. ulcus, eris n.

- Geschwür

3. serpere

- wuchern, sich ausbreiten

4. subsistere

- innehalten

5. indulgere

- nachgeben

6. vadimonium

- Gerichtstermin

7. deponere

- Zahlung leisten, bezahlen

8. adhuc

- noch immer

9. compilare

- plündern

Augustana-Hochschule

Lateinische Sprachprüfung am 22. 2. 1996

Lactanz hat sich in dem vorausgehenden Abschnitt kritisch mit Positionen der antiken Philosophie auseinandersetzt: nach Meinung der Stoiker hat die göttliche Vorsehung alles um des Menschen willen geschaffen, nach Meinung Platons ist die individuelle Seele unsterblich. Diese beiden Überzeugungen vertritt auch Lactanz, verbindet und ergänzt sie jedoch aus christlicher Sicht:

Factus est a Deo mundus, ut homines nascerentur; nascuntur autem homines, ut Deum parentem agnoscant, in quo est sapientia;
agnoscunt, ut eum colant, in quo est iustitia; colunt, ut mercedem immortalitatis accipiant; accipiunt immortalitatem, ut in aeternum Deo serviant.

Inspiciamus singula et videamus, utrumne¹ ratio illis subsistat²! - Fecit Deus mundum propter hominem. Hoc qui non pervidet, non multum distat a pecude. Quis caelum suspicit³ nisi homo? Quis solem, quis astra, quis omnia Dei opera miratur nisi homo? Quis colit terram?
10 Quis ex ea fructum capit? Quis navigat mare? Quis pisces, quis volatilia⁴, quis quadrupedes⁵ habet in potestate nisi homo? Cuncta ergo propter hominem Deus fecit, quia usui hominis cuncta cesserunt⁶.

Recte ergo viderunt hoc philosophi, sed illud, quod sequitur, non viderunt: quod⁷ ipsum hominem Deus propter se fecerit. Erat enim consequens et pium et necessarium, ut, cum hominis causa tanta opera molitus sit⁸, etiam homo agnosceret Deum tantorum beneficiorum auctorem eique cultum et honorem debitum redderet. Colendus est igitur Deus, ut per religionem accipiat homo a Deo immortalitatem - nec est ullum aliud praemium piae mentis.

1. utrumne - ob

2. subsistere - zugrundeliegen

3. suspicere m. Akk. - emporblicken zu

4. volatilia, ium, n. - Vögel

5. quadrupedes, um m./f. - Vierbeiner

6. usui cedere - dem Gebrauch dienen

7. quod - hier: daß

8. moliri - schaffen

Lateinische Sprachprüfung

Melanchthon schreibt im Jahr 1546 über Luthers Studien an der Universität (=Acadaemia) Erfurt und im Augustiner Kloster (= colloquium) Erfurt (=Erfordia)

Martinus Lutherus legit ipse pleraque veterum Latinorum scriptorum monumenta¹, Ciceronis, Vergilii, Livii et aliorum. Haec legebat, non ut pueri verba tantum excerpentes, sed ut humanae vitae doctrinam aut imagines. Quare et consilia horum scriptorum et sententias propius 5 aspiciebat, et quod erat memoria² fideli et firma, pleraque lecta et audita ei in conspectu et ob oculos erant. Sic igitur in iuventute eminebat, ut tota Academia Lutheri ingenium admiraretur. Ornatus igitur gradu magisterii³ philosophici, cum natus esset annum vicesimum, de consilio propinquorum, qui hanc tantam vim ingenii et facundiam iudicabant in lucem et ad rem 10 publicam educendam esse, incohavit iuris studium.

Sed brevi post, cum natus esset annum unum et vicesimum, subito praeter parentum et propinquorum opinionem venit ad colloquium monachorum Augustinianorum Erfordiae, seque recipi petit. Receptus, iam non solum acerrimo studio doctrinam Ecclesiae discit, sed etiam summa 15 disciplinae severitate se ipse regit, et omnibus exercitiis lectionum, disputationum, iejuniorum, precum, omnes longe superat. Saepe eum cogitantem attentius de ira dei aut de mirandis poenarum exemplis subito tanti terrores concutiebant, ut paene exanimaretur.

¹ monumentum, i n Werk

² memoria, ae f Gedächtnis

³ gradus magisterii die Würde eines Lehramtes

Lateinische Sprachprüfung

Christliche Endzeiterwartungen: Das tausendjährige Reich

Tunc descendet Christus in virtute magna et anteibit eum claritas ignea
et extinguetur omnis illa multitudo impiorum. Sed et ipse daemonum
princeps, auctor et machinator malorum, catenis alligatus¹ custodiae
dabitur, ut pacem mundus accipiat et vexata tot saeculis terra
requiescat. Pace igitur parata compressoque omni malo rex ille iustus
et victor iudicium magnum de vivis et mortuis faciet super terram et
viventibus quidem iustis tradet in servitutem gentes universas, mortuos
autem ad aeternam vitam suscitabit et in terra cum iis ipse regnabit et
condet sanctam civitatem et erit hoc regnum iustorum mille annis. Per
idem tempus et stellae candidiores erunt et claritas solis augebitur et
luna non patietur deminutionem. Tunc descendet a deo pluvia
benedictionis matutina et vespertina et omnem frugem terra sine labore
hominum procreabit. Stillabunt mella² de rupibus, lactis³ et vini fontes
exuberabunt. Bestiae deposita feritate mansuescent, lupus inter
pecudes errabit innoxius, vitulus cum leone pascetur, columba cum
accipitre congregabitur, serpens virus non habebit, nullum animal vivet
ex sanguine. Omnibus enim deus copiosum atque innocentem victimum
ministrabit⁴.

¹ catenis alligatus mit Ketten gefesselt

² mel, mellis n Honig

³ lac, lactis n Milch

⁴ ministrare schenken

Augustana-Hochschule

Lateinische Sprachprüfung am 17. 7. 1997

Das vermeintliche Wissen der Philosophen und überhaupt jede menschliche Erkenntnis sind nichts wert, wenn sie sich selbst überschätzen und nicht auf Gottes Hilfe bauen:

Nos doctrinam Dei sequimur, qui scire solus potest et revelare secreta¹. Cuius doctrinae philosophi expertes² existimaverunt naturam rerum coniectura posse deprehendi. Quod nequaquam fieri potest, quia mens hominis tenebroso corporis domicilio circumsaepa³ longe a veri 5 perspectione submota est: hoc differt ab humanitate divinitas, quod humanitatis est ignoratio, divinitatis scientia.

Unde⁴ nobis aliquo lumine opus est ad depellendas tenebras, quibus obfusa est hominis cogitatio. Lumen autem mentis humanae Deus est; quem qui cognoverit et in pectus admiserit, inluminato corde mysterium 10 veritatis agnoscat. Remoto⁵ autem Deo caelestique doctrina⁵ omnia erroribus plena sunt, recteque Socrates, cum esset omnium philosophorum doctissimus, ait se nihil scire nisi unum, quod nihil sciret.

Si ergo est nulla sapientia humana, ut Socrates docuit, apparet esse divinam sapientiam nec ulli alii quam Deo veritatis notitiam subiacere⁶. 15 Deus igitur nescendus est, in quo solo veritas est, ille mundi parens et conditor rerum, qui oculis non videtur, mente vix cernitur. Cuius religio multis modis impugnari solet ab iis, qui neque veram sapientiam tenere potuerunt neque magni et caelestis arcani comprehendere rationem.

1. secretum, i. n. - Geheimnis

2. philosophi expertes m. Gen. - weil die Philosophen nicht kannten

3. circumsaepire - hier: einschließen

4. unde - hier: daher

5. remoto - gehört auch zu doctrina

6. subiacere m. Dat. - jemandem zur Verfügung stehen

Lateinische Sprachprüfung am 19. 2. 1998

Stellung und Aufgabe des Menschen in der Welt

Sequitur, ut ostendam, cur fecerit hominem ipsum Deus. Sicut mundum propter hominem machinatus est, ita ipsum propter se tamquam divini templi antistitem, spectatorem operum rerumque caelestium. Solus est enim, qui sentiens capaxque rationis¹ intellegere possit Deum, qui opera eius admirari, virtutem potestamque perspicere.

Idcirco enim consilio mente prudentia instructus est, ideo solus praeter ceteras animantes recto corpore ac statu fictus est, ut ad contemplationem parentis sui excitatus esse videatur; ideo sermonem solus accepit ac linguam cogitationis interpretem, ut enarrare maiestatem domini sui possit; postremo idcirco ei cuncta subiecta sunt, ut fictori atque artifici Deo esset ipse subiectus.

Si ergo Deus hominem suum voluit esse cultorem ideoque illi tantum honoris attribuit, ut rerum omnium dominaretur², utique³ iustissimum est, et Deum, qui tanta praestiterit, amare, et hominem, qui sit nobiscum divini iuris societate coniunctus; nec enim fas est cultorem Dei a Dei cultore violari. Qui ergo aut Deum non agnoscit aut homini nocet, iniuste et contra naturam suam vivit et hoc modo irrumpit legem divinam.

1. capax rationis - vernunftbegabt

2. dominari m. Gen. - Herr sein über

3. utique - in jedem Fall

Lateinische Sprachprüfung

Laktanz beschreibt die frühe Geschichte der Hebräer.

Principes Hebraeorum, cum sterilitate atque inopia laborarent, transierunt in Aegyptum rei frumentarii causa ibique diutius commorantes intolerabili servitutis iugo premebantur. tum misertus eorum deus eduxit eos ac liberavit de manu regis Aegyptiorum post annos quadringentos et triginta duce Moyse¹, per quem postea lex illis a deo data est. in qua eductione ostendit virtutem² maiestatis suae deus. traiecit enim populum medio mari rubro³ praecedente angelo et scindente aquam, ut populus per siccum gradi posset. qua re audita tyrannus Aegyptiorum cum magna suorum manu insecutus et mare adhuc patens temere ingressus coeuntibus aquis cum omni exercitu deletus est. Hebrei vero ingressi in solitudinem multa mirabilia viderunt. nam cum sitim paterentur, ictu virgae rupe⁴ percussa prosiluit fons aquae populumque recreavit. quo rursus esuriente caelestis alimenti pluvia descendit. pro his tamen divinis beneficiis honorem deo non reddiderunt, sed depulsa iam servitute, iam siti fameque deposita in luxuriam prolapsi ad profanos Aegyptiorum ritus animos transtulerunt. cum enim Moyses¹ dux eorum ascendisset in montem atque ibi quadraginta diebus moraretur, aureum bovem figuraverunt.

¹ Moyses, is m Mose

² virtus, utis f Kraft

³ traicere medio mari rubro mitten durch das Rote Meer führen

⁴ rupes, is f Fels

Lateinische Sprachprüfung, 18. 2. 1999

Laktanz beschreibt den Beginn der Kirchengeschichte

Extremis temporibus Tiberii Caesaris dominus noster Iesus Christus cruciatus est. Cum resurrexisset die tertio, congregavit discipulos, quos metus comprehensionis¹ eius in fugam verterat. Et diebus XL cum his commoratus aperuit corda eorum et scripturas interpretatus est, quae usque ad id tempus obscurae fuerunt, ordinavitque
5 eos et instruxit ad praedicationem veritatis ac doctrinae suae, disponens testamenti novi sollemnem disciplinam². Quo officio repleto circumvolvit eum nubes et subtractum oculis hominum rapuit in caelum.

Et inde discipuli, qui tunc erant undecim, adsumpto in locum Iudee proditoris Mathia dispersi sunt per omnem terram ad evangelium praedicandum, sicut illis magister dominus imperaverat. Et per annos XXV usque ad principium Neroniani imperii per
10 omnes provincias et civitates ecclesiae fundamenta miserunt³.

Cumque iam Nero imperaret, Petrus Romam advenit et editis quibusdam miraculis convertit multos ad iustitiam deoque templum fidele ac stabile collocavit. Qua re ad Neronem delata cum animadverteret non modo Romae, sed ubique cotidie magnam
15 multitudinem deficere a cultu idolorum et ad religionem novam transire, primus omnium persecutus dei servos Petrum cruci adfixit, Paulum interfecit.

¹ metus comprehensionis die Furcht wegen der Festnahme

² disciplina, ae f die Ordnung

³ fundamentum mittere ein Fundament legen

Lateinische Sprachprüfung am 22. 7. 1999

In einem seiner Briefe an Lucilius führt Seneca aus, daß nicht nur das ziellose Reisen in andere Länder, sondern auch die weitgestreute Lektüre in einer reichen Bibliothek vom Standpunkt der stoischen Philosophie aus Gefahren bergen kann:

SENECA LUCILIO SUO SALUTEM

Ex his, quae mihi scribis, et ex his, quae audio, bonam spem de te concipio: non discurris¹ nec locorum mutationibus inquietaris. Aegri animi ista iactatio² est. Primum argumentum compositae mentis existimo: posse consistere et secum morari.

Illud autem vide, ne ista lectio auctorum multorum et omnis generis voluminum³ habeat aliquid vagum et instabile. Certis ingenii immorari et innutrir⁴ oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat⁵. Nusquam est, qui ubique est.

Vitam in peregrinatione exigentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. Idem necesse est accidat his, qui nullius se ingenio familiariter applicant⁶, sed omnia cursim et properantes transmittunt⁷. Distringit librorum multitudo: itaque cum legere non possis, quantum habueris, satis est habere, quantum legas.

"Sed modo", inquis, "hunc librum evolvere volo, modo illum." Fastidientis⁸ stomachi est⁸, multa degustare; quae ubi varia sunt et diversa, inquinant⁹, non alunt. Probatos libros itaque semper lege, et si quando ad alios deverti libuerit, ad priores redi. Aliquid auxilii cotidie adversus paupertatem, aliquid adversus mortem compara, nec minus adversus ceteras pestes; et cum multa percurreris, unum excerpte, quod illo die concoquas. Vale.

-
1. discurrere	- hin und her laufen, sich zerstreuen
2. iactatio, onis f.	- Ruhelosigkeit, Hektik
3. volumen, inis n.	- Buch (= liber)
4. innutrir ⁱ m. Dat.	- aufwachsen bei, sich ernähren bei
5. fideliter sedere	- verlässlich Platz finden
6. se familiariter applicare	- sich eng anschließen
7. transmittere m. Akk.	- überfliegen
8. fastidientis stomachi est	- es zeugt von einem verwöhnten Magen
9. inquinare	- zukleistern, unrein machen

Lateinische Sprachprüfung am 24. 2. 2000

Warum soll der Mensch an Gott glauben und ihn verehren?

Nemo vaniloquentia¹ philosophorum inductus ad contemptum se Dei erudiat², quod est maximum nefas. Debemus hunc omnes et amare, quod pater est, et vereri, quod dominus, et honorificare, quod benedicus³, et metuere, quod severus: utraque in eo persona venerabilis. Quis salva⁴ 5 pietate⁵ non diligit animae suae parentem? Aut quis impune contemnat eum, qui rerum dominator habeat in omnes veram et aeternam potestatem?

Si patrem consideres: ortum⁵ nobis ad lucem, qua fruimur, subministrat⁶, per illum vivimus, per illum in hospitium mundi huius intravimus. Si 10 dominum cogites: ille nos innumerabilibus copiis alit, ille sustentat, in huius domo habitamus, huius familia sumus. Plurimum proficit, si cultum eius notionemque teneamus, si abiectis humilibus terrenisque caelestia et divina et sempiterna meditemur.

Quod ut facere possimus, Deus nobis sequendus est, Deus adorandus et 15 diligendus, quoniam in eo est materia⁶ rerum et ratio virtutum et fons bonorum. Qui quoniam nos ad sapientiam genuit, ad iustitiam procreavit, non est fas hominem relicto Deo, sensus ac vitae datore, terrenis fragilibusque famulari⁷ aut temporalibus bonis inhaerentem ab innocentia et pietate desciscere.

¹ vaniloquentia

leeres Gerede

² se erudire

sich entwickeln

³ benedicus

freundlich

⁴ salva pietate

ohne gegen seine religiöse Pflicht zu verstossen

⁵ ortum subministrare

den Zugang eröffnen

⁶ materia ... ratio

Wesen ... Sinn

⁷ famulari

dienen

Lateinische Sprachprüfung

Nachdem Laktanz die Christenverfolgung Neros (54-68) geschildert hat, beschreibt er die Schreckensherrschaft Domitians (81-96) und die darauf folgende lange Friedenszeit (96-249).

Post Neronem interiectis aliquot annis alter non minor tyrannus Domitianus ortus est. Qui cum exercearet invisam dominationem, subiectorum tamen cervicibus diutissime incubavit¹ tutusque regnavit, donec impias manus aduersus Deum vivum tenderet. Postquam vero 5 ad persequendum iustum populum instinctu² daemonum incitatus est, tunc traditus in manus inimicorum luit poenas³. Nec satis ad ultionem fuit, quod est interfectus domi; etiam memoria nominis eius erasa⁴ est. Nam cum multa mirabilia opera fabricavisset, cum Capitolium aliaque nobilia monumenta fecisset, senatus ita nomen eius persecutus est, ut neque imaginum neque titulorum eius 10 relinquerentur ulla vestigia⁵.

Rescissis igitur actis⁶ tyranni non modo in statum pristinum ecclesia restituta est, sed etiam multo clarius ac floridius enituit. Et sequentibus temporibus, quibus multi ac boni principes Romani 15 imperii regimen tenuerunt, ecclesia nullos inimicorum impetus passa est et manus suas in orientem occidentemque porrexit, ut iam nullus esset terrarum angulus⁷ tam remotus, quo non religio Dei veri penetravisset, et ut nulla denique natio tam feris moribus viveret, ut non suscepto Dei cultu ad iustitiae opera mitesceret⁸. Sed postea 20 longa pax rupta est.

¹ alicuius cervici incubare jemandem auf dem Nacken sitzen

² instinctus, us m Anregung

³ poenas luere Strafe bezahlen = büßen

⁴ eradere vertilgen, in Vergessenheit bringen

⁵ vestigium, i n Spur

⁶ acta rescindere Verordnungen aufheben

⁷ angelus, i m Ecke, Winkel

⁸ mitescere sich mildern, friedlich werden

Lateinische Sprachprüfung am 26. 7. 2001

Haec maxime¹ regula disciplinae necessaria¹ est viro Christiano, ut verbum Dei audiat, cum est in isto saeculo, ut attendat² eum, qui venit saeculum salvare primo per misericordiam et postea per iudicium. Et ideo dominus noster Iesus Christus imitandum se nobis praebuit, ut, quoniam Christiani sumus, aut ipsum imitemur aut alios, qui eum imitati sunt.

Sunt enim quidam eorum, qui Christiani vocantur et non sunt! Quos partim digessit³ ecclesia tamquam stercora - ut omnes haereses et omnia schismata, quae etiam comparantur sarmentis⁴ infructuosis de vite⁵ praecisis et paleis⁶, quas ante ventilationem⁷ de area⁸ ventus rapit. Sunt autem alii, qui intus mali sunt et ipsa communione catholica continentur: quos necesse est toleret Christianus bonus usque in finem, quia ventilatio⁷ messis huius non erit nisi die iudicii.

Haec semper cantavimus vobis, et in nomine Christi arbitramur, quia haerent in pectoribus vestris. Sicut autem lectiones Dei cotidie opus est ut repetantur, ne saeculi mala et spinae nascantur in cordibus vestris et offocent semen, quod ibi seminatum est, sic oportet et sermonem Dei vobis semper repeti, ne obliti dicatis vos non audisse, quod dicimus nos dixisse.

¹ maxime gehört zu necessaria

² attendere aliquem denken an, achten auf

³ digerere aussondern, wegschaffen

⁴ sarmentum, i. n. vertrocknete Rebe, trockenes Holz

⁵ vitis, is f. Weinstock

⁶ palea, ae f. Spreu

⁷ ventilatio, onis f. (das) Worfeln (des Getreides)

⁸ area, ae f. Tenne, Dreschplatz

Lateinische Sprachprüfung am 20. 2. 2002

Wer darf sich in der Nachfolge Christi sehen?

Beati Laurentii triumphalem diem, quo calcavit¹ mundum frementem, nobis Ecclesia Romana commendat. In ipsa enim Ecclesia, sicut soletis audire, diaconi gerebat officium. Ibi sacrum Christi sanguinem ministravit², ibi pro Christi nomine suum sanguinem fudit. Amavit Christum in vita sua, imitatus est eum in morte sua.

Et nos ergo, fratres, si veraciter amamus, imitemur! Christus enim pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia eius. Secuti sunt eum martyres sancti usque ad effusionem croris, usque ad similitudinem passionis; secuti sunt martyres, sed non soli. Non enim, postquam illi transierunt, pons incisus³ est aut, postquam ipsi biberunt, fons ipse siccatus est.

Quae est enim spes fidelium⁴ bonorum, qui vel sub⁵ foedere coniugali⁵ iugum matrimonii caste et concorditer ducunt vel sub continentia⁶ viduali⁶ domant carnis illecebras vel etiam sanctitatis apicem⁷ celsius erigentes et in nova virginitate florentes sequuntur agnum, quocumque ierit? Quae illis, quae nobis omnibus spes est, si non⁸ sequuntur Christum nisi⁸ ii, qui pro ipso sanguinem fundunt?

Habet, fratres, habet hortus ille dominicus non solum rosas martyrum, sed et lilia virginum et coniugatorum⁹ hederas violasque viduarum⁶. Prorsus¹⁰, dilectissimi: Nullum genus hominum de sua vocatione desperet! Pro omnibus passus est Christus.

¹ calcare - niedertreten, unter seine Füße geben

² ministrare - ausgeben

³ incidere - hier: abbrechen

⁴ fidelis, e - hier: der Gläubige

⁵ sub foedere coniugali - als Verheiratete

⁶ continentia vidualis - Enthaltsamkeit einer Witwe (von vidua – Witwe)

⁷ apex, icis m. - Krone

⁸ non ... nisi - nur

⁹ coniugati - Ehegatten, Eheleute

¹⁰ prorsus - hier: kurz, mit einem Wort

Lateinische Sprachprüfung

Nachdem Laktanz die Erschaffung des Menschen beschrieben hat, fährt er fort:

Post haec deus hominem posuit in Paradiso, id est in horto fecundissimo et amoenissimo; quem in oriente omni genere arborum consevit¹, ut homo ex earum variis fructibus aleretur expersque omnium laborum deo patri summa devotione serviret.

5 Tum dedit ei certa mandata; quae si observasset, immortalis maneret, si transcendisset, morte adficeretur. Id autem praeceptum fuit, ut ex arbore una, quae fuerat in medio Paradiso, non gustaret, in qua posuerat intelligentiam boni et mali.

Tum criminator ille invidens operibus dei omnes fallacias et calliditates
 10 suas ad deiciendum² hominem intendit, ut ei adimeret immortalitatem. Et primo mulierem dolo inlexit³, ut vetitum cibum sumeret, et per eam ipsi quoque homini persuasit, ut transcederet dei legem. Percepta igitur scientia boni et mali pudere eum nuditatis suae coepit absconditur se a facie dei, quod antea non solebat.

15 Tum deus sententia⁴ in peccatores data eiecit hominem de Paradiso, ut victum sibi labore conquireret, ipsumque Paradisum igni circumvallavit, ne homo posset accedere, donec summum iudicium faciat in terra et iustos viros, cultores suos, in eundem locum revocet.

¹ conserere

bepflanzen

² deicere

zu Fall bringen

³ inlicere

verführen

⁴ sententiam dare

einen Urteilsspruch verkünden

Laktanz beschreibt die Geschichte Israels von Mose (= Moyses) bis Jesus. Nachdem er die Anbetung des goldenen Kalbes geschildert hat, fährt er fort:

Quo peccato ac scelere offensus¹ deus inpium et ingratum populum pro merito poenis gravibus adfecit et legi, quam per Moysen dederat, subiugavit. Postea vero, cum in deserta quadam parte Syriae consedissent, amiserunt vetus nomen Hebraei, et quoniam princeps examinis² eorum Iudas erat, Iudei appellati sunt
5 et terra, quam incoluerunt, Iudaea.

Et primo quidem non dominio regum subiecti fuerunt, sed populo civiles iudices praesidebant, non tamen in annum constituti sicut Romani consules, sed perpetua iurisdicione subnixi³. Tum sublato iudicum nomine potestas regalis inducta est.

10 Verum iudicibus regimen eorum tenentibus pravas religiones saepe susceperant, atque offensus⁴ ab iis deus Iudeaos totiens alienigenis subiugabat, donec rursus paenitentia populi mitigatus⁴ liberaret eos servitute.

Item sub regibus finitimorum bellis vexati⁵, postremo capti abductique Babylonem poenas⁶ inpietatis suae gravi servitio pependerunt⁶, donec Cyrus⁷ veniret in
15 regnum, qui statim Iudeeos restituit edicto.

Deinde tetrarchas habuerunt usque ad Herodem, qui fuit sub imperio Tiberii Caesaris. Cuius anno quinto decimo ante⁸ diem decimum Kalendarum Aprilium⁸ Christum cruci adfixerunt.

¹ offensus, a, um gekränkt, erzürnt

² examen, inis n Schar

³ subnixus aliqua re sich auf etwas stützend

⁴ mitigare besänftigen, versöhnen

⁵ vexare quälen

⁶ ponas alicuius rei pendere für etwas büßen

⁷ Cyrus der Perserkönig Kyros

⁸ ante diem decimum Kalendarum Aprilium am 23. März

Lateinische Sprachprüfung am 24. 7. 2003

Wie muss der Mensch leben, um glücklich zu sein? Und wie muss er Gott verehren, um das ewige Leben zu erlangen? Lactanz fasst zusammen:

Non faciunt beatum vitiosae ac mortiferae voluptates, non inanis ambitio, non caduci honores, quibus illaqueatus¹ animus humanus aeterna morte damnatur, sed sola iustitia. Cuius legitima et digna merces est immortalitas, quam statuit a principio Deus sanctis et incorruptis mentibus, quae se a vitiis et ab omni labore² terrena integras inviolatasque conservant.

Proinde universos oportet, qui sapientes, qui homines merito dici volunt, fragilia contemnere, terrena calcare³, humilia despicere, ut possint cum Deo beatissima necessitudine copulari⁴. Auferatur inpietas! Discordiae dissensionesque turbulentae atque pestiferae sopiantur⁵! Quantum possumus, boni ac benefici esse meditemur! Voluptas tam mortalis est quam corpus, iustitia vero et beneficentia tam inmortales quam mens et anima, quae bonis operibus similitudinem Dei assequitur.

Sit nobis Deus non in templis, sed in corde nostro consecratus! Mundemus hoc templum, quod non fumo, non pulvere, sed malis cogitationibus sordidatur⁶, quod non ceris⁷ ardentibus, sed Dei claritate ac luce sapientiae illuminatur! In quo si⁸ semper Deum crediderimus esse praesentem, ita vivemus, ut eum et propitium semper habeamus et numquam vereamur iratum.

¹ illaqueatus

- verstrickt

² labes, is f.

- Verfehlung, Schande

³ calcare

- mit Füßen treten

⁴ beatissima necessitudine copulari

- in glückseligster Nähe verbunden sein

⁵ sopire

- beruhigen

⁶ sordidare

- beschmutzen

⁷ cera, ae f.

- Kerze

Ordne: Si Deum in hoc (templo) semper esse praesentem crediderimus, ...

Lateinische Sprachprüfung am 19. 2. 2004

Wie kann man herausfinden, ob man schon ein *sapiens* ist? Seneca antwortet auf eine Frage des Lucilius:

Iam docebo, quemadmodum intellegas te non esse sapientem. Sapiens ille plenus est gaudio, hilaris et placidus, inconcussus; cum deis ex pari¹ vivit.

Nunc ipse te consule: si numquam maestus es, si nulla spes animum tuum futuri exspectatione sollicitat², si per dies noctesque par et aequalis 5 animi tenor³ est, pervenisti ad humani boni summam; sed si appetis voluptates, scito tantum tibi ex sapientia quantum ex gaudio deesse.

Ad hoc cupis pervenire: sed erras, qui inter divitias illuc venturum esse te speras, qui gaudium inter honores, id est inter sollicitudines quaeris. Ista, quae sic petis tamquam datura laetitiam ac voluptatem, causae dolorum 10 sunt.

Omnes, inquam, tendunt⁴ ad gaudium, sed unde stabile⁵ magnumque⁵ consequantur, ignorant: ille ex conviviis et luxuria, ille ex ambitione et clientium turba, ille ex amica, alius ex studiorum liberalium vana ostentatione et ex nihil sanantibus litteris. Omnes istos oblectamenta⁶ 15 fallacia et brevia decipiunt, sicut ebrietas, quae unius horae hilarem insaniam longi temporis taedio pensat⁷.

Talis est sapientis animus qualis mundus super lunam: semper illic serenum est. Gaudium hoc non nascitur nisi ex virtutum conscientia: non potest gaudere nisi fortis, nisi iustus, nisi temperans.

¹ ex pari

- auf gleicher Höhe

² sollicitare

- beunruhigen

³ tenor, oris m.

- hier: Haltung

⁴ tendere ad

- streben nach

⁵ stabile magnumque

- ergänze: gaudium

⁶ oblectamentum, i n .

- Vergnügen

⁷ aliquid aliqua re pensare

- etwas mit etwas bezahlen, ausgleichen

Sprachprüfung Latein Wintersemester 2004/05

24. Februar 2005

Seneca schreibt Lucilius von einer lebensbedrohlichen Krankheit, die ihn für lange Zeit ans Bett fesselte. Trotzdem habe er sich dem Leiden nicht hingegeben, sondern standhaft und frohgemut über den Tod nachgedacht, vor dem die Menschen doch ganz unbegründete Angst hätten:

Ego autem in ipsa suffocatione non desii cogitationibus laetis ac fortibus adquiescere. Nam mortem iam diu expertus sum. "Quando?" inquis. Antequam nascerer. Mors est non esse. Id quale sit, iam scio: Hoc erit post me, quod ante me fuit.

Si quid tormenti in hac re est, necesse est etiam fuisse, antequam prodiremus in lucem; 5 atqui nullam sensimus tunc vexationem. Interrogo: non stultissimum dices eum, qui existimabit lucernae peius esse, cum extincta est, quam antequam accenditur? Nos quoque et extinguimur et accendimur: medio illo tempore aliiquid patimur, sed utrumque alta securitas est.

In hōc enim, mi Lucili, erramus, quod mortem iudicamus sequi, quamquam illa et 10 praecessit et sequetur. Quidquid ante nos fuit, mors est. Quid enim refert, utrum non incipias an desinas, cum utriusque rei hic sit effectus: non esse?

Hoc de me accipe: non trepidabo ad mortem, iam praeparatus sum, nihil cogito de die extremo. Illum tu lauda et imitare, quem non piget mori, sed iuvat vivere! Vir sapiens e vita non eicitur, id est expellitur, sed exit secure. Nihil enim invitus facit – necessitatem 15 effugit, quia vult id, quod illa coactura est. Vale.

Hilfen:

5	<i>atqui</i>	und doch, jedoch
6	<i>lucernae</i>	... für eine Öllampe ... (Dativ zu <i>lucerna</i> , ae f)
7	<i>cum</i>	(hier:) wenn
9	<i>utrumque</i> (Adv.)	vorher und nachher
10	<i>quod</i>	(hier:) daß
10	<i>refert, utrum ... an</i>	es macht einen Unterschied, ob ... oder ...
12	<i>trepidare ad ...</i>	(hier:) Angst haben/zittern vor ...
13	<i>piget (+ Akk.)</i>	es verdrießt jmd.
	<i>iuvat (+Akk.)</i>	es macht jmd. Freude

Lateinische Sprachprüfung am 28. 7. 2005

Nach der schlimmen Zeit der Christenverfolgungen hat sich das Blatt zum Guten gewendet. Nun widmet Laktanz seinem Bruder in Christo Donatus ein Werk, in dem er aus der Rückschau Zeugnis ablegen will über die Bestrafung der Christenverfolger:

Audivit Dominus orationes¹ tuas, Donate carissime, quas in conspectu eius cotidie fundebas. Ecce: Deletis omnibus adversariis, restituta per orbem tranquillitate profligata² nuper ecclesia rursum exsurgit, et maiore gloria templum Dei, quod ab impiis fuerat eversum, misericordia Domini fabricatur.

Excitavit³ enim Deus principes, qui tyrannorum nefaria et cruenta imperia resciderunt⁴ et humano generi providerunt, ut iam quasi discusso tristissimi temporis nubilo mentes omnium pax iucunda et serena laetificet. Nunc post violentos turbines⁵ placidus aer et optata lux refulsit⁶, nunc placatus servorum suorum precibus Deus iacentes et afflictos caelesti auxilio sublevavit, nunc maerentium lacrimas detersit⁷.

Qui insultaverant⁸ Deo, iacent; qui templum sanctum everterant, ruina maiore ceciderunt; qui iustos excarnificaverunt⁹, caelestibus plagis¹⁰ animas profuderunt. Sero id quidem, sed graviter ac digne: distulerat enim poenas eorum Deus, ut ederet in eos magna et mirabilia exempla, quibus posteri discerent et Deum esse unum et eundem iudicem digna supplicia¹¹ impiis persecutoribus inrogare¹¹.

De exitu eorum testificari mihi placuit¹², ut omnes, qui procul remoti fuerunt vel qui postea futuri sunt, scirent, quatenus virtutem ac maiestatem suam in delendis nominis sui hostibus Deus summus ostenderit.

¹ oratio, ionis f.

- hier: Gebet

² profligare

- dem Ende nahe bringen, zerschlagen

³ excitare

- hervorbringen

⁴ rescindere

- niederreißen, aufheben

⁵ turbo, inis m.

- Sturm

⁶ refulgere

- (wieder) aufleuchten

⁷ detergere

- abwaschen

⁸ insultare m. Dat.

- jmd. verhöhnen, verspotten

⁹ excarnificare

- zu Tode foltern

¹⁰ plaga

- Schlag

¹¹ supplicia ... inrogare

- Stafen verhängen

¹² mihi placet

- ich beschließe

Lateinische Sprachprüfung am 23.2.2006

Lucilius hat Seneca in einem Schreiben empört davon berichtet, dass ihm einige seiner Sklaven weggelaufen seien. Doch der Lebensweg birgt nun einmal mancherlei Gefahren:

SENECA LVCILIO SVO SALVTEM

Ubi illa prudentia tua? Ubi magnitudo? Tam pusilla res te tangit? - Servi occupationes¹ tuas occasionem fugae putaverunt: minime insolitum, minime inexspectatum est. Te offendit² rebus istis tam ridiculum est quam queri, quod spargaris³ in balneo aut inquinaris⁴ in luto. Non est delicata res ‘vivere’.

Longam viam ingressus es: alio loco comitem relinques, alio efferes⁵, alio timebis: per eiusmodi offensas⁶ emetiendum est confragosum hoc iter. Effugere ista non potes, contemnere potes. Contemnes autem, si saepe cogitaveris et futura praesumpseris: Id agendum est, ne quid nobis inopinatum sit!

„Servi me reliquerunt.“ - Alium compilaverunt, alium occiderunt, alium prodiderunt, alium veneno⁷ petierunt⁷: quidquid dicis, multis accidit. Hiems frigora adducit: algendum est. Aestas calores refert: aestuandum est. Intemperies⁸ caeli⁸ valetudinem temptat⁹: aegrotandum est. Et fera¹⁰ nobis aliquo loco occurret et homo perniciosior feris omnibus ...

Hanc rerum¹¹ condicionem¹¹ mutare non possumus. Illud possumus: magnum sumere¹² animum, quo fortiter fortuita patiamur et naturae consentiamus. Hic est magnus animus, qui se deo tradidit; at contra ille pusillus et degener, qui obluctatur¹³ et de ordine mundi male existimat et emendare mavult deos quam se. Vale!

¹ occupatio, onis f.

- Beschäftigung

² offendit aliqua re

- über etwas unwillig sein

³ spargere

- bespritzen

⁴ inquinare

- besudeln, beschmutzen

⁵ efferre

- hier: begraben, zu Grabe tragen

⁶ offensa, ae f.

- Belastung, Problem

⁷ veneno petere

- vergiften

⁸ intemperies caeli

- das schlechte Klima

⁹ temptare

- hier: auf die Probe stellen

¹⁰ fera, ferae f.

- wildes Tier

¹¹ condicio rerum

- Lage, Situation

¹² sumere

- hier: sich aneignen

¹³ obluctari

- sich sträuben, sich widersetzen

Sprachprüfung Latein Sommersemester 2006

26. Juli 2006

Cicero unterscheidet verschiedene Formen der Gemeinschaft (*societas*) und Freundschaft. Vor allem diejenigen menschlichen Bindungen, die auf bestimmten Tugenden beruhen, sind dabei für ihn bedeutsam:

Coniunctio sanguinis et benevolentia devincit homines et caritate. Pulchrum est enim eadem habere monumenta maiorum, eisdem uti sacris, sepulchra habere communia. Sed nulla societas praestantior est, nulla firmior, quam cum viri boni et moribus similes coniuncti sunt familiaritate. Honestas enim, etiamsi in alio cernimus, tamen nos movet
5 atque illi, in quo ea inesse videtur, amicos facit.

Et quamquam omnis virtus nos ad se allicit facitque, ut eos diligamus, in quibus ipsa inesse videatur, tamen iustitia et liberalitas id maxime efficiunt. Nihil autem est amabilius nec copulatius quam morum similitudo bonorum. In quibus enim eadem studia sunt, eadem voluntates, in iis efficitur, ut unus fiat ex pluribus. Magna etiam
10 illa communitas est, quae conficitur ex beneficiis; ii enim, inter quos ea sunt, firma devinciuntur societate.

Sed cum omnia ratione animoque lustraris, nulla societas est gravior, nulla carior quam ea, quae cum re publica est. Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complexa est. Quo est detestabilior immanitas
15 illorum, qui laceraverunt omni scelere patriam et in ea funditus delenda occupati et sunt et fuerunt.

Hilfen:

1. 11	<i>devincire</i>	verbinden
2	<i>sacra</i> (pl.)	Heiligtümer
8	<i>copulatus</i>	eng verbunden
10	<i>ea</i>	ergänze: <i>beneficia</i>
12	<i>gravis</i>	(hier:) bedeutsam
	<i>lustrari</i>	durchgehen, betrachten
14	<i>complecti, or, exus sum</i>	umfassen
	<i>quo ... detestabilior</i>	umso verabscheungswürdiger
15	<i>scelus, eris n</i>	Verbrechen
	<i>occupatus</i>	beschäftigt

Sprachprüfung Latein Wintersemester 2006/07

22. Februar 2007

Cicero unterscheidet den unglücklichen Menschen (*miser*) vom glücklichen (*beatus*). Während es diesem gelingt, vor allem durch Selbstkontrolle und Reflexion zum Zustand innerer Ruhe zu gelangen, ist jener sowohl den Widrigkeiten des Lebens als auch seinen eigenen Gefühlen ausgeliefert:

Iactationes¹ animi impetu² inconsiderato incitatae rationem omnem repellunt et vitae beatae nullam partem relinquunt. Quis enim mortem, quae semper impendet, aut dolorem, qui saepe adest, metuens potest esse non miser? Quid, si idem paupertatem, ignominiam, infamiam timet, si debilitatem, caecitatem, si denique, quod non singulis hominibus, sed 5 potentibus populis saepe contigit³, servitutem? Potest ea timens esse quisquam beatus? Quid, si idem non modo mala futura timet, sed etiam fert sustinetque praesentia? Adde exilia, luctus, orbitates: Ille, qui rebus his fractus aegritudine eliditur⁴, potest tandem esse non miserrimus? Quid vero? Illum, quem libidinibus inflammatum et furentem⁵ videmus, qui omnia cum inexplebili cupiditate appetit, nonne recte miserrimum dicemus? Quid? 10 Ille inani laetitia⁶ et temere gestiens⁷ nonne tanto⁸ miserior est, quanto sibi videtur beatior?

Ergo ut hi miseri sunt, sic contra⁹ illi beati, quos metus non terret, aegritudo non exedit, libido non incitat, stulta laetitia languidis voluptatibus non liquefacit¹⁰. Ut maris tranquillitas intellegitur nulla aura fluctus commovente, sic animi quietus et placatus 15 status cernitur, cum perturbatio nulla est, qua moveri possit. Beatus igitur est, qui vim fortunae et omnia humana tolerabilia putet.

Hilfen:

1	<i>iactatio, onis f</i>	Aufregung, Unruhe
2	<i>impetus, us m</i>	<i>hier:</i> Schwung, Antrieb
3	<i>contingere, -o, contigi</i>	ereignen, passieren, widerfahren
4	<i>elidere</i>	aufreisen
5	<i>furens, furentis</i>	rasend, von Sinnen
6	<i>inani laetitia</i> (Abl.)	in sinnloser Freude
7	<i>gestire, -io, -vi</i>	ausgelassen sein
8	<i>tanto ... , quanto ...</i>	desto ..., je ...
9	<i>contra</i>	<i>hier adverbiall:</i> im Gegenteil, hingegen
10	<i>liquefacere</i>	schwächen

Latinumsprüfung am 26.7.2007

Was bedeutet eigentlich wahre Menschlichkeit? Aus der Rückbindung des Menschlichen an Gott erweitert sich der Begriff der *humanitas* für Laktanz über das in der antiken Welt übliche Verständnis hinaus:

Conservanda est humanitas, si homines recte dici velimus. Id autem ipsum, conservare humanitatem, quid aliud est quam diligere hominem, quia homo sit? Discordia igitur ac dissensio non¹ est secundum¹ hominis rationem, verumque illud dictum est Ciceronis,
5 quod ait hominem naturae oboedientem homini nocere non posse.

Ergo si nocere homini contra naturam est, adesse homini secundum¹ naturam sit¹ necesse est. Quod qui non facit, homo appellari non iam potest, quia humanitatis officium est necessitati hominis ac periculo subvenire².

10 Quaero³ igitur ab iis philosophis⁴, qui flecti et misereri⁵ non putant esse sapientis: si homo ab aliqua bestia comprehensus auxilium armati hominis petat, ei homini succurrendum⁶ est an minime? Non sunt tam impudentes⁷, ut negent id fieri oportere, quod petit, quod exposcit humanitas. Si ergo in hoc casu succurrere⁶ humanitatis esse concedunt, cur succurrendum esse non putant, si homo esuriat⁸,
15 sietiat, algeat?

Haec est illa perfecta iustitia, quae custodit humanam societatem, de qua philosophi loquuntur! Hic divitiarum maximus ac verissimus fructus est: uti opibus non ad propriam unius voluptatem, sed ad multorum salutem, non ad praesentem suum fructum, sed ad iustitiam, quae sola non occidit.
20

¹ (non) esse secundum aliquem

- jemandem (nicht) entsprechen

² subvenire

- zu Hilfe kommen

³ quererere a m. Abl.

- fragen

⁴ An welche philosophische Schule der Antike denkt Laktanz wohl besonders?

⁵ misereri

- Mitleid haben

⁶ succurrere

- zu Hilfe eilen

⁷ impudens, entis

- unverschämt, schamlos

⁸ esurire

- hungern

Latinumsprüfung am 16.2.2008

Welches Alter ist das richtige, um wahrhaft zu lernen, d.h. sich mit Philosophie zu beschäftigen? Auch in dieser Frage vertritt Seneca als Philosoph Ansichten, die - nicht nur in seiner Zeit - eher ungewöhnlich sind und daher Widerspruch hervorrufen können:

SENECA LUCILIO SUO SALUTEM

Inimicitias mihi denuntias¹, si quidquam ex iis, quae cotidie facio,
ignoraveris. Hoc quoque tibi committam²: philosophum audio, et quidem
quintum iam diem habeo, ex quo in scholam eo et eum disputantem audio.

„Quid“, inquis, „ergo? Idem faciam, quod iuvenes?“ - ³Bene mecum agitur³, si
hoc unum senectutem meam dedecet⁴. Quid stultius est quam, quia diu non
didiceris⁵, non discere? - „In hoc senescamus, ut iuvenes sequamur⁶?“ - In
theatrum senex ibo et in circum deferar⁷: ad philosophum ire erubescam?

Tamdiu discendum est, quamdiu nescias⁵; si proverbio credimus, quamdiu
vivas⁵. Ego tamen illic aliquid et⁸ doceo. Quaeris, quid doceam? ⁹Etiam seni
esse discendum.

Pudet autem me generis humani, quotiens scholam intravi. In illo loco, in quo
vir bonus quaeritur, in quo vir bonus discitur, paucissimi sedent. Et hi
plerisque videntur ¹⁰nihil boni negotii habere¹⁰: inepti et inertes vocantur. Mihi
contingat¹¹ iste derisus! Aequo animo audienda sunt imperitorum convicia, et
ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus.

Perge, Lucili, et propera, ne tibi accidat, quod mihi, ut senex discas! Immo
ideo magis propera, quoniam id nunc aggressus es¹², quod perdiscere¹³ vix
senex possis! Vale!

¹ denuntiare

- ankündigen, androhen (ironisch!)

² committere

- anvertrauen

³ bene mecum agitur

- es steht gut um mich

⁴ dedecet m. Akk.

- entehren, zur Unehre gereichen

⁵ Im Deutschen Indikativ!

- hier: wieder sein wie

⁶ sequi m. Akk.

- sich tragen lassen

⁷ deferri

- hier: auch

⁸ et

- Ergänze: <Doceo> etiam ...

⁹ Etiam ...

- keinem vernünftigen Geschäft nachgehen, nicht bei Trost sein

¹⁰ nihil boni negotii habere

- zuteil werden, passieren

¹¹ contingere

- in Angriff nehmen, beginnen

¹² aggredi

- bis zum Ende lernen, abschließen

¹³ perdiscere

Lateinische Sprachprüfung

23. Juli 2008

Cicero begrüßt im Rückblick auf die Geschichte Roms die Entscheidung des mythischen Gründers Romulus, die Stadt nicht am Meer, sondern im Landesinneren anzulegen. Das Meer bringe so manche, auf den ersten Blick nicht ersichtliche Gefahren aus der Fremde mit sich:

Romulus autem, qui rem publicam condere¹ diuturnam conabatur, urbis locum incredibili opportunitate delegit. Neque enim ad mare admovit, quod² ei facile fuit illa manu copiisque³. Sed magna sapientia sensit ac vidit locos maritimos non esse opportunos urbibus eis, quae ad diuturnitatem conderentur¹, quod urbes maritimae non solum multis 5 periculis oppositae essent⁴, sed etiam caecis⁵.

Nam terra continens adventum hostium repentinum multis indicis – et fragore quodam et sonitu – antea demonstrat. Maritimus vero hostis adesse potest, antequam suspicari⁶ possis. Neque, cum venit, p[re]se fert⁷, aut qui sit aut unde veniat aut etiam quid velit.

Est autem maritimis urbibus etiam quaedam corruptela⁸ ac mutatio morum. Accipiunt 10 enim novos sermones ac disciplinas, et importantur non merces solum novae, sed etiam mores, ut nihil possit in patriis⁹ rebus manere integrum.

Et qui incolunt eas urbes, non manent in suis sedibus, sed volucri¹⁰ spe longe rapiuntur a domo. Atque etiam cum manent corpore, animo tamen exulant¹¹ et vagantur.

Multa etiam ad luxuriam invitamenta civitatibus suppeditantur¹² mari, quae vel capiuntur 15 vel importantur; atque etiam amoenitas¹³ ipsa habet multas vel sumptuosas vel periculosas illecebras¹⁴ cupiditatum.

Hilfen:

1	<i>condere</i>	(<i>hier:</i>) gründen
2	<i>quod</i>	(<i>hier:</i>) was
3	<i>illa manu copiisque</i>	„mit seiner Anhängerschar“
4	<i>oppонere</i>	(<i>hier:</i>) aussetzen
5	<i>caecus, a, um</i>	(<i>eigentlich:</i> blind; <i>hier:</i>) unerwartet, nicht abzusehen
6	<i>suspicari, or, catus sum</i>	vermuten, argwöhnen
7	<i>prae se ferre</i>	vor sich hertragen, verraten, ankündigen
8	<i>corruptela, ae f</i>	Verkommenheit, Verfall
9	<i>patrius, a, um</i>	väterlich, traditionell
10	<i>volucrer, cris, cre</i>	flatterhaft, flüchtig, trügerisch
11	<i>exulare</i>	in die Ferne schweifen, fortziehen
12	<i>suppeditare</i>	zur Verfügung stellen, verschaffen, liefern
13	<i>amoenitas, atis f</i>	die Schönheit, der Reiz (einer Gegend/eines Orts)
14	<i>illecebrae, arum f</i>	Verlockungen

Lateinische Sprachprüfung

17. Februar 2009

Cicero erörtert, wie zwischen Menschen Freundschaft entsteht. Worauf ist dabei eigentlich zu achten? Welche Fehler kann man dabei begehen? Wie so oft beginnt die Argumentation mit einem Blick in die Natur:

Apparet in bestiis primum, ut ipsae se diligent, deinde, ut requirant atque adpetant alias eiusdem generis bestias, ad quas se adiplicant¹. Id faciunt cum desiderio et cum similitudine amoris humani. Nam etiam homo et se ipse diligit et alterum anquirit, cuius animum ita cum suo misceat, ut efficiat² paene unum ex duobus.

5 Sed plerique perverse habere talem amicum volunt, quales ipsi esse non possunt, et ea, quae ipsi non tribuunt amicis, ab iis desiderant. Par est³ autem primum ipsum esse virum bonum, tum alterum similem sui quaerere. Itaque stabilitas amicitiae confirmari potest, cum homines benevolentia coniuncti primum cupiditatibus iis, quibus ceteri serviunt, imperabunt, deinde aequitate atque iustitia gaudebunt, denique non solum colent inter se 10 atque diligent, sed etiam verebuntur⁴. Nam maximum ornamentum amicitiae tollit, qui ex ea tollit verecundiam.

Itaque perniciosus est error in iis, qui existimant licentiam⁵ libidinum atque peccatorum omnium patere⁶ in amicitia. Amicitia enim virtutum adiutrix a natura data est, non vitiorum comes. Haec est societas, in qua omnia insunt, quae putant homines expetenda, 15 honestas, gloria, tranquillitas animi atque iucunditas, ut beata vita sit.

Hilfen:

1	<i>se applicare ad</i>	sich anschließen an
2	<i>efficere, efficio, effeci, effectum</i>	bewirken, (er)schaffen, hervorbringen
3	<i>par est</i>	"es ist richtig"
4	<i>vereri, vereor, veritus sum</i>	(hier:) Respekt haben
5	<i>licentia, ae f (+ Genitiv)</i>	Freiheit, Erlaubnis zu etw.
6	<i>patere, pateo, patui</i>	offenstehen, möglich sein, erlaubt sein

Lateinische Sprachprüfung am 23. 7. 2009

Einen großen Teil seines Werkes hat Laktanz schon ausgearbeitet. Jetzt wendet er sich einem neuen Thema zu ...

Venio nunc ad id, quod est summum¹ operis huius et maximum: ut doceam, quo ritu vel quo sacrificio deum coli oporteat. Id enim est hominis officium et in eo solo summa rerum et omnis beatae vitae ratio consistit, quoniam ideo facti et inspirati ab eo sumus, non ut caelum videremus et solem, sed ut artificem solis et caeli deum coleremus.

Nihil enim aliud sancta et singularis² illa maiestas ab homine desiderat quam solam innocentiam³: quam si quis obtulerit⁴ deo, satis pie, satis religiose litabit⁵. Homines autem neglecta iustitia, cum sint omnibus flagitiis ac sceleribus inquinati⁶, religiosos se putant, si templo et aras hostiarum⁷ sanguine cruentaverint⁸, si focos veteris vini profusione⁹ madefecerint¹⁰. Etiam sacras dapes¹¹ parant et exquisitas epulas¹² deis quasi aliquid inde libaturis¹³ offerunt⁴.

Quidquid aspectu¹⁴ rarum, quidquid opere aut odore pretiosum est, haec grata esse deis suis non ex aliqua deorum ratione¹⁵, quam nesciunt, sed ex suis cupiditatibus iudicant; nec intellegunt terrenis opibus deum non egere. Nihil enim sapiunt¹⁶ nisi terram, bonaque et mala solius corporis sensu ac voluptate perpendunt¹⁷.

¹ summum

- hier: der wichtigste Punkt

² singularis, e

- einzigartig

³ innocentia, ae f.

- Unschuld, Reinheit

⁴ offerre

- darbringen, entgegenbringen; anbieten (in Zeile 13)

⁵ litare

- sein Opfer darbringen

⁶ inquinare

- beflecken, beschmutzen

⁷ hostia, ae f.

- Opfertier

⁸ cruentare

- besudeln

⁹ profusio, onis f.

- Ausgießen, Opferguss

¹⁰ madefacere

- feucht machen, befeuchten

¹¹ dapes, um f.

- Festmahl

¹² epulae, arum, f.

- Speisen

¹³ inde libare

- davon kosten

¹⁴ aspectus, us m.

- Anblick

¹⁵ ratio, onis f.

- hier: vernünftige Erklärung

¹⁶ sapere

- hier: kennen (wörtlich: Geschmack haben von)

¹⁷ perpendere

- abwägen, bemessen

Lateinische Sprachprüfung am 25.2.2010

Laurentius ist als Diakon der römischen Kirche zum Märtyrer für seinen Glauben geworden. Doch die Zeiten haben sich geändert - es gibt keine blutigen Verfolgungen mehr. Worin kann jetzt die Nachfolge Christi bestehen?

Intellegamus ergo praeter¹ effusionem croris, praeter¹ periculum passionis, quomodo Christum debeat sequi Christianus! Humiliavit² se Christus: Habes, Christiane, quod teneas. Christus factus est oboediens: quid superbis³? Quousque factus est oboediens Christus? Usque ad incarnationem Verbi, usque ad participationem mortalitatis humanae, usque ad tres diaboli temptationes, usque ad irrisio nem populi Iudeorum, usque ad sputa et vincula, usque ad alapas et flagella; si parum est, usque ad mortem; et si adhuc aliquid etiam de genere mortis addendum: usque ad mortem crucis.

Habemus tale humilitatis exemplum, superbiae medicamentum. Quid ergo intumescis, o homo? O pellis morticina, quid tenderis⁴? O sanies fetida, quid inflaris?

Videtis certe, dilectissimi, quia praeter¹ effusionem croris, praeter¹ vincula et carceres, praeter¹ flagella et ungulas⁵ sunt multa, in quibus sequi possumus Christum. Deinde hac humilitate decursa⁶ et morte prostrata⁷ ascendit Christus in caelum: sequamur eum! Audiamus Apostolum dicentem: „Si consurrexistis cum Christo: Quae sursum sunt, sapite⁸, ubi Christus est in dextera Dei sedens! Quae sursum sunt, quaerite, non quae super terram!“

Quidquid delectabile de temporalibus rebus mundus ingesserit, respuatur! Quidquid infremuerit asperum atque terribile, contemnatur! Et qui sic agit, non dubitet Christi se cohaerere vestigiis!

¹ praeter m. Akk.

- außer, abgesehen von

² humiliare

- erniedrigen

³ superbire

- hochmütig sein, sich brüsten

⁴ tendi (Passiv zu tendere)

- hier: sich spannen

⁵ ungula, ae f.

- Kralle (Marterinstrument)

⁶ decurrere, decurro, decorsi, decursum

- im Passiv: vergehen

⁷ prostrernere, prosterno, prostravi, prostratum

- niederknicken, vernichten, besiegen

⁸ sapere aliquid

- Geschmack an etwas finden, etwas verstehen

Lateinische Sprachprüfung

21. Juli 2010

Welche Aufgaben hat der Beamte (*magistratus, īs m*) in einem Staat? Wie ist es im Laufe der römischen Staats- und Verfassungsgeschichte überhaupt zu den Beamten und ihrer Befehlsgewalt (*imperium*) gekommen? Wie ist das Verhältnis zwischen Bürgern und Beamten?

Haec igitur magistratum vis est, ut praesint¹ praescribantque recta et utilia cum legibus. Ut enim magistratibus leges praesunt¹, ita populo magistratus; et recte dici potest magistratum esse legem loquentem, legem autem mutum magistratum.

Nihil porro tam aptum est ad ius condicionemque naturae quam imperium, sine quo nec 5 domus ulla nec civitas nec gens nec hominum universum genus stare potest nec rerum natura omnis nec ipse mundus. Nam et hic² deo paret et huic oboediunt maria terraeque, et hominum vita iussis³ supremae legis obtemperat.

Omnes antiquae gentes regibus quondam paruerunt. Quod genus imperii primum ad homines iustissimos et sapientissimos deferebatur, deinde etiam posteris prodebatur. 10 Ii autem, quibus regia potestas non placuit, non nemini, sed non semper uni parere voluerunt.

Magistratibus igitur opus est⁴, sine quorum prudentia ac diligentia esse civitas non potest quorumque discriptione⁵ omnis rei publicae moderatio continetur⁶. Neque solum iis⁷ praescribendus est modus imperandi, sed etiam civibus⁷ obtemperandi. Quo modo is, qui 15 paret, sperat se aliquo tempore imperaturum esse, et ille, qui imperat, cogitat brevi tempore sibi esse parendum. Nam non solum, ut cives obtemperent magistratibus, sed etiam, ut eos colant diligentque, praescribimus.

Hilfen

1	<i>praeesse</i> (+Dat.)	voranstehen, Vorrang haben (vor jmd.)
2	<i>hic</i>	gemeint ist mundus aus dem vorhergehenden Satz
3	<i>iussum, i n</i>	der Befehl
4	<i>opus est</i> (+Abl.)	(etw.) ist nötig
5	<i>discriptio, onis f</i>	(hier:) die Aufgabenverteilung
6	<i>continetur</i>	(hier:) er/sie/es beruht auf
7	<i>iis ... civibus</i>	hier Dativobjekte, nicht Dativi auctoris!

Lateinische Sprachprüfung

23. Februar 2011

Das stoische Verständnis der Freundschaft beginnt mit einem Blick in die Natur: Was lässt sich aus dem natürlichen Wesen der Menschen und Tiere an Einsichten für die menschliche Gemeinschaft erkennen?

Stoici arbitrantur liberos a parentibus natura amari; itaque communem humani generis societatem persequimur.

Quod primum intellegi debet figura membrisque corporum, quae ipsa declarant naturam rationem¹ procreandi habuisse¹. Atque etiam in bestiis vis naturae perspici potest: Cum in fetu² et in educatione laborem earum cernimus, naturae ipsius vocem videmur audire.

Praeterea, ut perspicuum est natura nos a dolore abhorrere, sic apparet nos a natura ipsa impelli, ut eos, quos genuerimus, amemus. Ita fit, ut etiam communis hominum inter homines commendatio³ sit naturalis, ut oporteat hominem ab homine ob id ipsum⁴, quod homo sit, non alienum videri. Itaque natura sumus apti⁵ ad coetus, concilia, civitates.

Mundum autem Stoici putant regi numine deorum atque eum esse quasi communem urbem et civitatem hominum et deorum, et unum quemque hominum eius mundi esse partem. Ex quo illud natura sequitur, ut communem utilitatem persequamur. Ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic vir bonus et sapiens et legibus parens utilitati omnium plus quam unius alicuius aut suaे consulit⁶. Nec magis est vituperandus proditor patriae quam communis utilitatis aut salutis desertor⁷ propter suam utilitatem aut salutem.

Hilfen:

1	<i>rationem habere</i> + Genitiv	sorgen für etw.
2	<i>fetus, us m</i>	das Gebären
3	<i>commendatio, onis f</i>	die Wertschätzung
4	<i>ob id ipsum</i>	„gerade deswegen“
5	<i>aptus, a, um</i>	fähig
6	<i>consulo, ui, sultum</i> + Dativ	sorgen für
7	<i>desertor, oris m</i>	„Deserteur“ ~ „einer, der im Stich lässt“

Lateinische Sprachprüfung

27. Juli 2011

Die Vorgeschichte der catilinarischen Verschwörung: Wer waren eigentlich die Anhänger – und Anhängerinnen! – Catilinas? Und wie kam es zum Ausbruch der Verschwörung im Jahr 63 vor Christus, unter dem Konsul Cicero?

Igitur consules declarantur M. Tullius et C. Antonius. Neque tamen Catilinae furor minuebatur: Arma per Italiam locis opportunis paravit, pecuniam Faesulas¹ ad Manlium portavit, qui postea princeps fuit belli.

Eo tempore plurimos homines sibi² adscivit², mulieres etiam aliquot, quae aes³ alienum³ grande conflaverant³. Per eas se Catilina credebat posse servitia⁴ urbana⁴ sollicitare, urbem incendere, viros earum vel adiungere sibi vel interficere.

Sed in iis erat Sempronia, quae multa saepe virilis audaciae facinora commiserat. Haec mulier genere atque forma, praeterea viro atque liberis satis fortunata fuit. Litteris Graecis et Latinis docta fuit, psallere et saltare elegantius quam necesse est probae⁵, multa alia, quae instrumenta luxuria sunt. Sed ei cariora semper omnia fuerunt quam decus atque pudicitia. Libido sic accensa erat, ut saepius peteret viros quam peteretur. Sed ingenium eius non absurdum⁶ fuit: posse versus facere, iocum⁷ movere⁷, sermone⁸ uti vel modesto vel molli vel procaci⁹.

His rebus comparatis Catilina in proximum annum consulatum petebat. Neque interea quietus erat, sed omnibus modis insidias parabat Ciceroni. Cui autem neque dolus neque astutiae¹⁰ deerant ad cavendum. Postquam dies comitiorum venit neque insidia Catilinae prospere¹¹ cesserunt¹¹, constituit bellum facere.

Hilfen:

1	<i>Faesulas</i> (Akk.)	nach Fiesole (<i>Stadt oberhalb des heutigen Florenz</i>)
2	<i>mihi adscio, adscivi</i>	an sich ziehen, für sich gewinnen
3	<i>aes alienum conflo, -flavi</i>	Schulden aufhäufen
4	<i>servitia urbana</i> (pl.)	die stadtrömische Dienerschaft
5	<i>proba, ae f</i>	die rechtschaffene Frau
6	<i>absurdus, a, um</i>	unbegabt
7	<i>iocum moveo</i>	Scherze machen
8	<i>sermo, onis m</i>	(hier:) Redeweise, Ausdruck
9	<i>procax, procacis</i>	vorlaut
10	<i>astutiae, arum f</i>	Geistesgegenwart, Schläue
11	<i>prospere cedo, cessi</i>	gut ausgehen, Erfolg haben

Lateinische Sprachprüfung am 23.2.2012

Seneca erhebt in seinen Briefen an Lucilius den Anspruch, Philosophie solle nicht in Worten, sondern in Taten bestehen. Doch das ist gar nicht immer so leicht! Einmal erzählt er, der reiche Römer aus der Oberschicht, davon, wie er in Begleitung seines Freundes Maximus auf einer Reise das Selbst-Experiment einer sehr einfachen Lebensführung durchgeführt hat:

Hoc me iter docuit, quam multa haberemus supervacua, quae facile possemus deponere ...

Cum paucissimis servis, quos unum capere vehiculum potuit, sine ulla rebus, nisi quae corpore nostro continebantur¹, ego et Maximus meus biduum² iam beatissimum agimus². Culcita³ in terra iacet, ego in culcita³; ex duabus paenulis⁴ altera stragulum⁴, altera opertorium⁴ facta est.

De prandio⁵ nihil detrahi potuit; paratum fuit non magis hora⁶, nusquam sine caricis⁷; illae, si panem habeo, pro pulmentario⁸ sunt, si non habeo, pro pane. Cottidie mihi annum novum faciunt⁷, quem ego faustum et felicem reddo⁹ bonis cogitationibus et animi magnitudine, qui numquam maior est, quam ubi aliena seposuit et fecit sibi pacem nihil timendo, fecit sibi dixitias nihil concupiscendo.

Vehiculum, in quod impositus sum, rusticum est; mulae vivere¹⁰ se ambulando testantur; mulio excalceatus¹¹, non propter aestatem.

Vix¹² a me obtineo¹², ut hoc vehiculum velim videri meum¹³: durat adhuc perversa recti verecundia, et quotiens in aliquem comitatum lautiorem incidimus, invitus erubesco; quod argumentum est ista, quae probo, quae laudo, nondum habere certam sedem.

Parum adhuc profeci: nondum audeo frugalitatem palam ferre; etiamnunc 20 curo opiniones viatorum.

¹ contineri aliqua re

- getragen werden an, sich befinden an

² biduum ... agere

- zwei ... Tage verbringen

³ culcita, ae f.

- hier: Strohsack

⁴ paenula, ae f. - stragulum, i n. - opertorium, i n.

- Reisemantel - Unterlage - Decke

⁵ prandium, i n.

- Frühstück

⁶ hora

- erg. <una> hora (Kasus?)

⁷ carica, ae f.

- getrocknete Feige (beliebtes Neujahrsgeschenk!)

⁸ pulmentarium, i n.

- Beilage

⁹ reddere

- m. dopp. Akk: machen zu

¹⁰ vivere

- erg.: noch

¹¹ excalceatus, a, um

- barfuß

¹² vix a me obtineo

- ich bringe es kaum über mich

¹³ meum

- hier prädikativ: „als meines“ bzw. „als meiner“

Lateinische Sprachprüfung

20. Februar 2013

Welchen Einsatz für andere bewirkt der natürliche Drang des Menschen zur Gemeinschaft?

Nemo in summa solitudine vitam agere vult. Facile ergo intellegitur nos ad coniunctionem congregationemque hominum et ad naturalem communitatem esse natos.

Impellimur autem natura, ut prodesse velimus quam plurimis docendo atque rationibus¹ prudentiae¹ tradendis. Itaque non facile est invenire hominem, qui, quod sciat, ipse non
5 tradat alteri. Ita non solum ad discendum propensi sumus, sed etiam ad docendum.

Atque ut tauris natura datum est, ut pro vitulis contra leones summa vi contendant, sic ii, qui valent opibus atque id facere possunt, ad servandum genus hominum natura incitantur. Minime autem convenit², cum ipsi inter nos viles³ simus, postulare, ut diis inmortalibus cari simus et ab iis diligamus.

10 Inter nos igitur natura ad civilem communitatem coniuncti et consociati sumus. Quod nisi ita se⁴ haberet⁴, non iustitiae ullus esset locus. Praeclare enim Chrysippus⁵ dicit cetera animalia nata esse hominum causa et deorum, homines autem communitatis suaे causa, ut bestiis uti possint ad utilitatem suam sine iniuria.

Cum autem hominem ad conservandos homines natum esse videamus, consentaneum⁶ est
15 huic naturae, ut sapiens⁷ velit gerere et administrare rem publicam atque uxorem adiungere et velle ex ea liberos.

Hilfen

1	<i>rationes prudentiae</i>	vernünftige Einsichten
2	<i>convenit</i>	„paßt es“
3	<i>viles, e</i>	nachlässig
4	<i>se habere</i>	sich verhalten
5	<i>Chrysippus</i>	berühmter Vertreter der stoischen Philosophie
6	<i>consentaneus, a, um + Dativ</i>	in Einklang mit ...
7	<i>sapiens</i>	der Weise

Lateinische Sprachprüfung am 18.7.2013

Augustinus predigt am Gedenktag des Martyriums der seligen Perpetua und Felicitas seiner Gemeinde:

Hodiernus dies nobis in memoriam revocat et quodam modo repreäsentat diem, quo sanctae famulae Dei Perpetua et Felicitas coronis martyrii decoratae perpetua felicitate floruerunt. Exhortationes earum in divinis revelationibus triumphosque passionum, cum legerentur, audivimus.

5 Quid gloriosius his feminis, quas viri mirantur facilius quam imitantur? Calcatus est draco pede casto, cum¹ erectae demonstrarentur scalae¹, per quas beata Perpetua iret ad Deum. Quid hoc spectaculo suavius? Quid hoc certamine fortius? Quid hac victoria gloriosius? Tunc, cum bestiis sancta obicerentur corpora, toto amphitheatro fremebat gentes, et populi meditabantur² inania²: sed qui habitat in 10 caelis, irridebat eos, et Dominus subsannabat³ eos.

Solemnitates⁴ martyrum, sicut facimus, devotissime celebremus, sobria hilaritate, casta congregazione, fideli cogitatione! Non parva pars imitationis est meliorum congaudere⁵ virtutibus.

15 Illi⁶ magni, nos parvi: sed benedixit Dominus pusillos cum magnis. Sicut ille unus animam suam pro nobis posuit, ita et martyres animas suas pro fratribus posuerunt: fructus laboris ergo illorum etiam nos sumus. Miramur eos - miserantur⁷ nos. Gratulamur eis - precantur pro nobis. Omnes tamen eidem Domino paremus, eundem magistrum sequimur, ad eandem Ierusalem tendimus, eandem sectamur caritatem eandemque amplectimur unitatem.

¹ cum erectae demonstrarentur scalae

- als von der Aufrichtung der Leiter berichtet wurde

² meditari inania

- unsägliche Dinge im Kopf haben

³ subsannare aliquem

- verhöhnen

⁴ solemnitas, atis f.

- Fest

⁵ congaudere aliqua re

- sich gemeinsam an etwas freuen (hier Subjekt!)

⁶ illi

- erg. aus Z. 11: illi <martyres> (nicht nur die beiden Frauen!)

⁷ miserari aliquem

- hier: Mitleid haben mit jemandem

Lateinische Sprachprüfung am 20.2.2014

Augustinus predigt über das Thema der Entscheidung für den richtigen Lebensweg:

Fratres, Christiani sumus, et omnes iter agere¹ volumus; et si nolumus, iter agimus. Manere hic nemo permittitur; omnes venientes in hanc vitam volubilitas² temporum transire³ compellit⁴. Nulli sit pigritiae locus! Ambula, ne traharis!

Occurrit nobis iter agentibus¹ in bivio⁵ homo quidam; non homo, sed Deus,
5 propter homines homo. Et dixit nobis: „Ad sinistram⁶ ire nolite! Facilis quidem
videtur et lenis et deliciosus⁷ iste transitus, tritus a multis et latus; sed finis huius
viae interitum habet. Sed est alia via, quae habet plurimos labores, difficultates,
angustias, duritias, ubi non solum deliciae non inveniuntur, sed vix humanitas
competens⁸ exhibetur⁹; per quam difficile ambulaturi estis, sed difficultate cito
10 finita ad magnam gaudiorum altitudinem venietis, ut evadatis illas insidias¹⁰,
quas nemo evadet.“

Nos, fratres, ita agamus, ut mutemus¹¹ vias nostras ab impietate et emendemus
mores, dum tempus habemus, ut dies ille novissimus¹² paratos nos inveniat; quia
numquam mentitur, qui illum dicit venturum esse. Cave, ne dubites, quia
15 verum est!

Fratres mei carissimi, corrigamus nos, quia meliora tempora superventura sunt,
sed non illis male viventibus! Iam saeculum vergit se et declinavit in
senectam ...

¹ iter agere

- hier: den Lebensweg zurücklegen

² volubilitas, atis f.

- Unbeständigkeit

³ transire

- hindurchgehen

⁴ compellere

- antreiben

⁵ bivium, i. n.

- Scheideweg, Weggabelung, Kreuzung

⁶ ad sinistram <partem>

- zur [linken] Seite des Unheils

⁷ deliciosus, a, um

- reich an Genüssen

⁸ competens, entis

- angemessen, passend

⁹ exhibeo

- zur Verfügung stellen, gewähren

¹⁰ insidiae, arum

- Gefährdungen, Bedrohungen, Herausforderungen

¹¹ mutare

- hier: entfernen, fernhalten

¹² novissimus, a, um

- hier: letzter, jüngster

Lateinische Sprachprüfung

16. Juli 2014

Augustinus schreibt über eine Freundschaft, die er in seiner frühen Zeit als junger, in lateinischer Bildung überragender Rhetor in Thagaste geschlossen hatte:

In illis annis comparaveram amicum societate studiorum carum mihi. Mecum puer creverat et pariter in scholam ieramus. Sed nondum erat vera amicitia, quia non est vera, nisi cum eam tu agglutinas¹ inter haerentes² tibi caritate diffusa *in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Tamen amicitia dulcis erat coacta³ parilibus⁴

5 studiis.

Nam a fide vera deflexeram eum in superstitiones fabellas⁵ et perniciosas. Mecum iam errabat in animo ille homo. Et ecce tu, *Deus ultionum*⁶ et fons misericordiarum simul, qui convertis nos ad te miris modis! Ecce tu abstulisti hominem de hac vita, cum vix explevisset annum in amicitia mea suavi mihi super omnes suavitates illius vitae meae.

10 Cum enim amicus ille laboraret febribus, iacuit diu sine sensu et, cum desperaretur, baptizatus est nesciens. Ego autem praesumebam animam eius retinere id, quod a me acceperat, non quod in nescientis corpore fiebat.

At recreatus est et salvus factus, statimque temptavi apud illum irridere baptismum, quem acceperat mente atque sensu absentissimus. At ille ita me exhorruit⁷ ut inimicum

15 admonuitque mirabili libertate, ut, si amicus esse vellem, talia sibi dicere desinerem.

Hilfen

1	<i>amicitiam agglutinare inter ...</i>	Freundschaft „zusammenkitten“ zwischen ...
2	<i>haereo</i> + Dativ	(hier:) verbunden sein mit jmdm.
3	<i>cogere, cogo, coegi, coactum</i>	(hier:) reifen lassen, entwickeln
4	<i>parilis, is, e</i>	gleich, gleichartig
5	<i>fabella, ae f</i>	Fableien, Geschichten (<i>v.a. des Mythos</i>)
6	<i>ultio, onis f</i>	Rache
7	<i>exhorreo</i> + Akkusativ	zurückschrecken vor jmdm.

Lateinische Sprachprüfung

17. Februar 2015

Seneca antwortet Lucilius: Wie kann man sich selbst bessern und eigene Fehler abstellen? Wie kann man die Selbstdäuschung vermeiden, ebendiese Fehler seien allein von äußeren Umständen hervorgerufen? Aus welcher inneren Erkenntnis erwächst wahre *virtus*, die dem menschlichen Wesen entspricht?

Epistulam tuam accepi post multos menses. Et tamen spero te sic iam vivere, ut, ubicumque¹ eris, sciam, quid agas. Quid enim aliud agis, quam ut meliorem te ipse cotidie facias, ut aliquid ex erroribus deponas, ut intellegas vitia, quae putas rerum², esse tua?

- 5 Nemo se avarum esse intellegit, nemo cupidum. Caeci tamen ducem quaerunt, nos sine duce erramus et dicimus: "Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Romae potest vivere. Non ego sumptuosus³ sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum vitium, quod iracundus sum, quod nondum constitui⁴ certum genus vitae - adulescentia haec facit."
- 10 Quid nos decipimus⁵? Non est extrinsecus malum nostrum: Intra nos est, in visceribus ipsis sedet, et ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, quia nos aegrotare nescimus. Si curari coeperimus⁶, quando tot morborum tantas vires discutiemus⁷? Nunc vero ne quaerimus quidem medicum!
- Nemo diffculter ad naturam reducitur. Nos autem erubescimus discere bonam mentem:
- 15 Laborandum est, et ne labor quidem magnus est, si⁸ modo⁸ animum nostrum formare incipimus et recorrigere, antequam indurescat pravitas eius. Virtus vero non dediscitur, secundum⁹ naturam est, vitia inimica et infesta sunt.

Hilfen:

1	<i>ubicumque</i>	wo auch immer
2	<i>rerum</i>	~ <i>vitia rerum</i>
3	<i>sumptuosus, a, um</i>	verschwenderisch
4	<i>constituo, constitui</i>	einrichten, erreichen
5	<i>decipio, decepi</i>	täuschen
6	<i>curari coepi</i>	mit der Behandlung angefangen haben
7	<i>discutio, discussi</i>	verjagen, verscheuchen
8	<i>si modo</i>	wenn nur
9	<i>secundum</i> +Akk.	gemäß ..., nach ...

Lateinische Sprachprüfung am 18.2.2016

Augustinus predigt über die Formen und Stufen der Liebe:

Non solum in Novo, sed etiam in Veteri Testamento admonemur, fratres dilectissimi, qualiter perfectam caritatem tenere¹ debeamus. Tractemus ergo aliquantum² de amore hominis in hominem! ...

Incipit licitus amor a coniugio³; sed adhuc carnalis est. Videlis, quia communis est cum pecoribus: et passeris⁴ illi, qui personant, habent coniugia³ et nidos⁵ faciunt, simul ova⁶ confovent⁶, simul pullos nutrunt. Licitus quidem amor iste in hominibus, sed videntis, quia carnalis est.

Secundus amor filiorum est, sed adhuc et ipse carnalis est: non enim laudandus est, qui amat filios, sed detestandus⁷, qui non amat. Pro magno⁸ laudaturus sum in homine, quod video in tigride? Et leones et lupi amant filios suos ... Noli ergo magnum putare, quod amas filios tuos!

Nam maior est amor, qui extenditur ultra propinquos, quam qui tenetur¹ inter propinquos. Qui amat propinquos suos, adhuc sanguinem suum amat. Amet alios, qui non sunt propinqui, suscipiat peregrinum! Iam multum dilatatus⁹ est amor iste. Tantum autem crescit, ut a coniuge ad filios, a filiis ad propinquos, a propinquis ad extraneos¹⁰, ab extraneis¹⁰ ad inimicos perveniat. Sed ut perveniat illuc, multos habet gradus.

¹ tenere

- hier: haben, besitzen; ausüben (Z. 12)

² aliquantum

- ein wenig

³ coniugium

- Ehe

⁴ passer, eris m.

- Sperling (Singvogel)

⁵ nidus, i

- Nest

⁶ ova confovere

- gemeinsam Eier ausbrüten

⁷ detestari

- verwünschen

⁸ pro magno

- als großartig

⁹ dilatare

- erweitern

¹⁰ extraneus, a, um

- Ausländer, Ausländerin

Lateinische Sprachprüfung

21. Juli 2016

Strebt der Mensch nur um des eigenen Nutzens willen nach Freundschaft?

Atque mihi videntur ii, qui utilitatum causa fingunt amicitias, amabilissimum nodum¹ amicitiae tollere. Nam amici amor ipse delectat. Atque tum illud, quod ab amico est profectum², fit iucundum, si cum studio³ est profectum². Non igitur utilitatem amicitia, sed utilitas amicitiam sequitur.

5 Quis in omnium rerum abundantia vult vivere, sed neque diligere quemquam nec ipse ab ullo diligi? Haec est tyrannorum vita, in qua nulla fides, nulla caritas, nulla stabilis benevolentiae potest esse fiducia, omnia semper suspecta sunt atque sollicita, nullus est locus amicitiae. Quis enim aut eum diligat, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet? Coluntur tyranni tamen simulatione⁴ ad tempus. Quodsi forte ceciderunt, tum intellegitur,
10 quam inopes⁵ amicorum fuerint.

Opes multorum praepotentium excludunt amicitias fideles. Atque hoc videre licet: Ii, qui antea commodis⁶ fuerunt moribus, imperio, potestate, prosperis rebus immutantur, spernunt veteres amicitias, novas quaerunt.

Quid autem stultius est quam cetera parare⁷, quae parantur⁷ pecunia, equos, famulos,
15 vestem egregiam, vasa pretiosa, sed amicos non parare⁷, optimam et pulcherrimam vitae supellectilem⁸? Nam cum cetera parant⁷, nesciunt, cui parent⁷. Amicitiarum autem sua cuique⁹ permanet stabilis et certa possessio.

Hilfen

1	<i>nodus, i m</i>	Knoten, Band, Verbindung
2	<i>proficiscor, profectus sum</i>	hervorgehen
3	<i>studium, i n</i>	(hier:) persönliche Zuneigung
4	<i>simulatio, onis f</i>	(hier:) Heuchelei
5	<i>inops, opis</i>	arm
6	<i>commodus, a, um</i>	(hier:) angenehm, umgänglich
7	<i>paro</i>	(hier:) erwerben
8	<i>supellex, supellectilis f</i>	Hausrat, Einrichtung, Ausstattung
9	<i>sua cuique</i>	„jedem für sich“

Lateinische Sprachprüfung

22. Februar 2017

Die Stoa sieht den menschlichen Geist gefangen im Körper, der ihn an Weisheit und Erkenntnis der Wahrheit hindere. Wie kann ein Mensch, hier in der Welt, dennoch über sich hinauswachsen?

Corpus autem pondus¹ animi atque poena est. Premente illo urgetur², in vinculis est, nisi advenit philosophia et illum iubet rerum naturam spectare et a terra ad divina dimittit³. Haec libertas eius, haec evagatio est.

Sic animus in hoc tristi et obscurio domicilio clausus, quotiens potest, apertum⁴ petit⁴ et
5 in naturae contemplatione requiescit. Vir sapiens atque adseptator sapientiae adhaeret quidem in corpore suo, sed optima sui parte abest et cogitationes suas ad sublimia⁵ intendit. Hoc⁶, quod⁶ vivit, stipendum putat. Et ita formatus est, ut illi neque amor vitae neque odium sit.

At tu, mi Lucili, interdicis⁷ mihi inspectione⁷ naturae? Ego non quaeram, quae sint initia mundi, quis sit rerum formator? Non quaeram, quis sit istius mundi artifex, qua ratione totus mundus in legem et ordinem venerit, unde tanta lux fundatur? Ego ista non quaeram? Ego nesciam, unde descenderim, quo hinc iturus sim? Quae sedes exspectet animam solutam legibus servitutis humanae? Vetas me caelo interesse? Iubes me vivere capite demisso?

15 Sed ego dico: Maior sum et ad maiora natus sum, quam ut mancipium⁸ sim mei corporis. In hoc obnoxio domicilio animus liber habitat. Nam contemptus corporis certa libertas est.

Hilfen:

1	<i>pondus, eris n</i>	die Last
2	<i>urgeo</i>	bedrängen (Subjekt hier: <i>animus</i> aus dem vorherigen Satz)
3	<i>dimitto</i>	freilassen
4	<i>apertum peto</i>	ins Freie streben
5	<i>sublimis, is, e</i>	erhaben
6	<i>hoc, quod ...</i>	„Die Tatsache, dass ...“
7	<i>interdico + Abl.</i>	etwas untersagen
8	<i>mancipium, i n</i>	der Sklave

Lateinische Sprachprüfung am 20.7.2017

Ein Gespräch (*sermo*) kann helfen – Worte können aber auch Schaden anrichten. Auf wessen Worte also soll man hören? Diese Frage bedenkt Seneca in einem Brief an Lucilius:

Seneca Lucilio suo salutem

Horum¹ omnium sermo¹ vitandus est, qui vitia tradunt. Nam etiam si non statim proficit², semina in animo relinquit sequiturque nos etiam, cum ab illis discessimus.

Ideo claudendae sunt aures malis vocibus: „Virtus et philosophia et iustitia verborum inanum crepitus³ est; una felicitas est, bene⁴ vitae facere⁴: esse, bibere, frui patrimonio – hoc est vivere, hoc est se mortalem esse meminisse. Fluunt dies et irreparabilis vita decurrit.“

Hae voces non aliter fugiendae sunt quam illae, quas Ulixes⁵ nisi alligatus praetervehi noluit⁵. Idem possunt: abducunt a patria, a parentibus, ab amicis, a virtutibus. Quanto satius est, rectum sequi limitem et eo se perducere, ut ea demum sint tibi iucunda, quae honesta!

Nos ad illa potius aures derigamus: „Nemo est casu bonus: discenda virtus est. Voluptas humilis res et pusilla est et in nullo habenda pretio, communis cum mutis animalibus. Gloria vanum et volubile quiddam est auraque mobilius. Paupertas nulli malum est nisi repugnanti. Mors malum non est.“

Haec discenda, immo ediscenda sunt: non debet excusationes vitio philosophia sugerere. Nullam habet spem salutis aeger, quem ad intemperantiam medicus hortatur.

Vale!

¹ sermo, onis m.

- das Gespräch (sermo alicuius – das Gespräch mit jmd.)

² proficere

- hier negativ: etwas anrichten (Subjekt ist sermo)

³ crepitus, us m.

- Lärm

⁴ bene ... facere

- etwas Gutes tun

⁵ Ulysses ... noluit

- Odysseus ließ sich am Mast seines Schiffes festbinden, um von den betörenden Stimmen der Sirenen nicht auf die Klippen und damit ins Verderben gelockt zu werden.

Lateinische Sprachprüfung am 22.2.2018

Was macht wahre Freundschaft und Liebe aus? Und in welchem Verhältnis steht sie zur Gottesliebe? Diesen Fragen wendet sich Augustinus in dem folgenden Text zu:

Non propterea debes habere amicum vel amare, ut aliquid tibi praestet¹;
si propterea illumamas, ut praestet¹ tibi vel pecuniam vel aliquod
commodum temporale, non illumamas, sed illud, quod praestat¹. Amicus gratis²
amandus est, propter se ipsum, non propter aliud.

Si te hortatur amicitiae regula, ut hominem gratis² diligas – quam³ gratis²
amandus est Deus, qui iubet, ut hominem diligas! Nihil invenis delectabilius
Deo, nihil illo pulchrius, nihil illo dulcius.

Sed dicturus es mihi: „Non illum video. Quomodo sum amaturus, quem non
video?“ Modo ostendo, unde⁴ coneris⁴ videre, quod istis oculis non potes videre.

Amicumamas: Quid in illoamas? Gratis² eumamas. Sed forte amicus iste
tuus, ut alia omittam, senex homo est; fieri enim potest, ut habeas amicum
senem. Quidamas insene? Incurvum⁵ corpus, album⁶ caput, rugas⁷ in fronte,
contractam maxillam⁸? Corpus, quod vides, nonamas, quia deformest. Et
tamenamas aliquid.

Si quaeram a te: „Quare eumamas?“, responsurus es mihi: „Homo est fidelis⁹!“
Ergo fidemamas. Si fidemamas: Quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur
Deus. Incipe ergo amare Deum, et amabis hominem propter Deum!

¹ praestare

- leisten, bringen

² gratis

- ohne Gegenleistung, bedingungslos

³ quam

- hier: wie sehr

⁴ unde coneris

- hier: wie du versuchen kannst

⁵ incurvus, a, um

- gebeugt

⁶ albus, a, um

- weiß

⁷ ruga, ae f.

- Runzel

⁸ contracta maxilla

- eingefallener Mund

⁹ fidelis, e

- gläubig

Lateinische Sprachprüfung

18. Juli 2018

Laelius erörtert eine grundsätzliche Frage: Warum und wie muß Freundschaft, dieses dem Leben der Menschen anerkanntermaßen nützliche Gut, aktiv gepflegt werden, auf daß sie dauerhaft sei?

Incuria¹ amicitiae vituperanda est. Una est enim amicitia in rebus humanis, de cuius utilitate omnes consentiunt.

Nam virtus ipsa a multis contemnitur. Multi divitias despiciunt. Honores vero multi ita contemnunt, ut nihil inanius² esse, nihil levius esse existiment. Sed de amicitia omnes sentiunt idem, et ii, qui ad³ rem publicam se³ contulerunt³, et ii, qui rerum cognitione⁴ doctrinaque delectantur, et ii, qui suum negotium gerunt otiosi, postremo ii, qui se tradiderunt voluptatibus, sine amicitia vitam esse nullam, si homines velint liberaliter vivere.

Serpit⁵ enim per omnium vitas amicitia. Quin etiam si aliquis asperitate⁶ tanta est, ut congressus hominum fugiat, tamen querit aliquem, apud quem evomat virus⁷ acerbitas sua.

Natura igitur nihil solitarium amat. Sed et monere amicum et ab amico moneri proprium est verae amicitiae. Sic putandum est nullam in amicitiis pestem esse maiorem quam adulacionem⁸. Delet enim veritatem, sine qua nomen amicitiae valere non potest.

Nam cum vis amicitiae sit in eo, ut unus animus fiat ex pluribus, qui⁹ id fieri potest, si ne in uno quidem unus animus est idemque semper, sed varius, commutabilis, multiplex?

Hilfen

1	<i>incuria, ae f</i>	Vernachlässigung
2	<i>inanis, is, e</i>	nutzlos, leer, eitel
3	<i>se conferread ...</i>	sich einsetzen für ...
4	<i>rerum cognitio</i>	(hier:) wissenschaftliche Erkenntnis
5	<i>serpere, serpo</i>	„kriechen, sich schlängeln“, durchziehen
6	<i>asperitas, tatis f</i>	Bitterkeit, Verbitterung
7	<i>virus, i n</i>	Gift
8	<i>adulatio, onis f</i>	Schmeichelei
9	<i>qui</i>	wie